

«SUN'IIY INTELLEKT VOSITALARI ASOSIDA TEXNIKA
YO'NALISHI TALABALARINING INGLIZ TILIDAGI KASBIY-
KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH
METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH»

Ahmadjonova Shahnoza Mahamadjon qizi

Islom Karimov Nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti

Chet Tillar Markazi, «Chet Tillar» Kafedrasini O'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur tezisda texnika yo'nalishida tahsil olayotgan talabalarning ingliz tilidagi kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning metodik imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqotda ingliz tilini o'qitishda eshitib tushunish, o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalarini kasbiy yo'naltirilgan topshiriqlar asosida shakllantirish muhimligi asoslanadi. Sun'iy intellekt vositalari yordamida individual ta'lim trayektoriyasini yaratish, talaffuzni tahlil qilish, texnik matnlar bilan ishlash, yozma nutqni takomillashtirish hamda kasbiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish samarali metodik yechim sifatida ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, texnika yo'nalishi, ingliz tili, kasbiy-kommunikativ kompetensiya, listening, reading, writing, speaking, raqamli ta'lim, adaptiv ta'lim, metodika.

Kirish

Bugungi kunda texnika yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun ingliz tilini bilish nafaqat umumiy madaniy ehtiyoj, balki kasbiy zaruratga aylanmoqda. Chunki muhandislik, axborot texnologiyalari, energetika, qurilish, avtomatlashtirish, transport va boshqa texnik sohalarda ilmiy maqolalar, texnik hujjatlar, dasturiy ta'minot yo'riqnomalari, xalqaro standartlar va kasbiy muloqotning katta qismi ingliz tilida amalga oshiriladi. Shu bois texnika yo'nalishi talabalarida ingliz tilidagi kasbiy-kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish oliy ta'lim oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir.

O'zbekiston Respublikasida ham sun'iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylangan. Xususan, 2024-yil 14-oktabrdagi PQ-358-son qaror bilan "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasi" tasdiqlangan bo'lib, unda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarida sun'iy intellektni joriy etish uchun huquqiy, texnologik va iqtisodiy asoslarni shakllantirish maqsad qilingan. Shuningdek, mazkur strategiyada sun'iy intellekt asosida yaratiladigan dasturiy mahsulotlar va xizmatlar hajmini 1,5 milliard AQSH dollariga yetkazish kabi maqsadli ko'rsatkichlar belgilangan. Bu esa oliy ta'limda, jumladan, chet tillarni o'qitishda sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanishni ilmiy-metodik jihatdan tadqiq etish zaruratini kuchaytiradi.

Asosiy qism

Texnika yoʻnalishi talabalariga ingliz tilini oʻqitishda asosiy eʼtibor tilni umumiy maqsadda emas, balki kasbiy faoliyatda qoʻllashga qaratilishi lozim. Bunda talaba texnik matnni oʻqiy olishi, kasbiy terminlarni tushunishi, loyiha yoki qurilma haqida ingliz tilida fikr bildira olishi, texnik hisobot, annotatsiya, elektron xat yoki taqdimot matnini yoza olishi, shuningdek, kasbiy vaziyatlarda ogʻzaki muloqotga kirisha olishi kerak. Sunʼiy intellekt vositalari ushbu jarayonda oʻqituvchi faoliyatini toʻliq almashtirmaydi, balki uni metodik jihatdan qoʻllab-quvvatlovchi innovatsion vosita sifatida xizmat qiladi. Masalan, AI-chatbotlar, ovozni tanish dasturlari, avtomatik tarjima va tahrir vositalari, matn yaratish tizimlari, adaptiv test platformalari, talaffuzni baholovchi ilovalar talabaning individual ehtiyojlariga mos taʼlim muhitini yaratadi.

Ingliz tilidagi **eshitib tushunish koʻnikmasini** rivojlantirishda sunʼiy intellekt asosidagi audio va video materiallardan foydalanish samarali hisoblanadi. Texnik mavzulardagi podkastlar, muhandislikka oid suhbatlar, laboratoriya koʻrsatmalari yoki ishlab chiqarish jarayonlari haqidagi audio matnlar talabaning kasbiy tinglab tushunish malakasini shakllantiradi. AI vositalari esa tinglangan matnni avtomatik transkripsiya qilish, kalit terminlarni ajratish, savollar tuzish va talabaning javoblarini tahlil qilish imkonini beradi.

Oʻqish koʻnikmasini rivojlantirishda sunʼiy intellekt texnik matnlarni soddalashtirish, murakkab terminlarga izoh berish, matn mazmuni boʻyicha savollar yaratish, jadval yoki sxema asosida maʼlumotlarni tahlil qilishga yordam beradi. Texnika yoʻnalishi talabalari uchun reading topshiriqlari oddiy badiiy yoki umumiy matnlar asosida emas, balki texnik yoʻriqnomalar, ilmiy-ommabop maqolalar, qurilma tavsiflari, loyiha hujjatlari va xavfsizlik qoidalari asosida tashkil etilishi maqsadga muvofiq.

Yozish koʻnikmasini shakllantirishda AI vositalari talabalarga texnik hisobot, loyiha tavsifi, annotatsiya, rasmiy elektron xat, laboratoriya ishi xulosasi kabi yozma ishlarni bajarishda yordam beradi. Bunda asosiy metodik talab shuki, talaba sunʼiy intellekt yaratgan matnni tayyor mahsulot sifatida koʻchirib olmasligi, balki uni tahlil qilishi, tahrirlashi, manbalar bilan solishtirishi va oʻz mustaqil fikri bilan boyitishi zarur. Bu jarayon yozma nutq bilan birga tanqidiy fikrlash va akademik halollik madaniyatini ham rivojlantiradi.

Gapirish koʻnikmasini rivojlantirishda AI-chatbotlar, virtual suhbatdoshlar va talaffuzni baholovchi dasturlar muhim ahamiyatga ega. Talabalar sunʼiy intellekt bilan texnik loyiha taqdimoti, ishga joylashish intervyusi, laboratoriya jarayonini tushuntirish, muammo va yechimni izohlash kabi kasbiy vaziyatlar asosida muloqot qilishi mumkin. Bu esa auditoriyada vaqt yetishmasligi sababli yetarli shakllanmaydigan speaking koʻnikmasini mustaqil mashq qilish imkonini beradi.

Mazkur metodikaning samaradorligi quyidagi pedagogik shartlarga bogʻliq: birinchidan, sunʼiy intellekt vositalari oʻquv maqsadiga mos tanlanishi; ikkinchidan, topshiriqlar texnika yoʻnalishi mazmuni bilan bogʻlanishi; uchinchidan, toʻrt nutqiy koʻnikma oʻzaro integratsiyalashgan holda rivojlantirilishi; toʻrtinchidan, talabalarning mustaqil ishlashi, tanqidiy tahlil qilishi va natijani baholashi uchun aniq mezonlar ishlab chiqilishi lozim.

Taklif etilayotgan metodik model

Sun'iy intellekt vositalari asosida texnika yo'nalishi talabalarining ingliz tilidagi kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi quyidagi bosqichlarda tashkil etilishi mumkin:

1. Diagnostik bosqich. Talabalarining ingliz tili darajasi, kasbiy terminologiyani bilish holati, listening, reading, writing va speaking ko'nikmalari aniqlanadi.

2. Moslashtirish bosqichi. AI vositalari yordamida talabalar uchun individual topshiriqlar, texnik matnlar, audio materiallar va muloqot vaziyatlari tanlanadi.

3. Amaliy faoliyat bosqichi. Talabalar sun'iy intellekt vositalari yordamida texnik matnlarni o'qiydi, audio materiallarni tinglaydi, yozma topshiriqlar bajaradi va virtual suhbatlarda qatnashadi.

4. Tahlil va refleksiya bosqichi. Talaba AI tomonidan berilgan javob, izoh yoki tavsiyalarni tahlil qiladi, xatolarini aniqlaydi va o'z faoliyatini baholaydi.

5. Natijaviy baholash bosqichi. Kasbiy-kommunikativ kompetensiyaning rivojlanish darajasi maxsus mezonlar asosida aniqlanadi.

Kutilayotgan natijalar

Mazkur metodik yondashuv natijasida texnika yo'nalishi talabalarida quyidagi natijalarga erishish mumkin:

talabalarining ingliz tilidagi kasbiy terminlarni tushunish va qo'llash darajasi oshadi;
texnik matnlarni o'qish va tahlil qilish ko'nikmasi rivojlanadi;
kasbiy vaziyatlarda ingliz tilida og'zaki muloqot qilish imkoniyati kengayadi;
yozma nutqda texnik hisobot, annotatsiya va rasmiy xat yozish malakasi shakllanadi;
mustaqil ta'lim, o'z-o'zini baholash va individual o'rganish trayektoriyasi rivojlanadi;
sun'iy intellektdan ongli, samarali va akademik halollikka rioya qilgan holda foydalanish madaniyati shakllanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt vositalari asosida texnika yo'nalishi talabalarining ingliz tilidagi kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish bugungi oliy ta'lim tizimi uchun dolzarb, samarali va istiqbolli yo'nalish hisoblanadi. Ushbu yondashuv ingliz tilini o'qitishni an'anaviy grammatika va tarjima doirasidan chiqarib, uni kasbiy faoliyat, texnik tafakkur, amaliy muloqot va raqamli ta'lim bilan uyg'unlashtiradi. Ayniqsa, listening, reading, writing va speaking ko'nikmalarini integratsiyalashgan holda rivojlantirish texnika yo'nalishi talabalarining xalqaro kasbiy muhitga moslashishiga xizmat qiladi.

Shu sababli, sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishga asoslangan metodikani takomillashtirish nafaqat ingliz tili ta'limi sifatini oshiradi, balki texnik soha mutaxassislarining raqobatbardoshligini ham kuchaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ-358-son qarori. **“Sun’iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”**.

2.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevraldagi PQ-4996-son qarori. **“Sun’iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida”**.

3.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 22-oktabrdagi PF-189-son Farmoni. **“Sun’iy intellekt texnologiyalarini yanada rivojlantirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar”**.

4.O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. **Sun’iy intellektga asoslangan yechimlarni yaratish, joriy qilish va ulardan foydalanish bo‘yicha etika qoidalari, 2026-yil 14-mart.**

